

Sofista Protagoras zasłynął z wprowadzenia do filozofii zasady *homo mensura*, zgodnie z którą „człowiek jest miarą wszystkich rzeczy, istniejących, że istnieją, i nieistniejących, że nie istnieją”. Zasada ta miała uświadomić wszystkim, że nie ma jakiejś prawdy obiektywnej, stałej i niezmiennej, lecz wszystkie sądy i prawdy są względne, gdyż jedynym kryterium jest jednostkowy człowiek i jego subiektywny osąd rzeczy. Zasada *homo mensura* pociągała za sobą relatywizm i sceptycyzm, co sprawiło, że wcale nie przyczyniła się do pogłębienia prawdy o samym człowieku, jak i o świecie. Antropocentryzm zasady *homo mensura* nie wznosił się na wyżyny bytu ludzkiego, lecz go zdetronizował.

Książka Vittorio Possentiego, nosząca w oryginale tytuł *Il nuovo principio persona*, który został oddany w języku polskim jako *Osoba nową zasadą*, ma na celu ukazać miejsce człowieka w świecie i przywrócić pełną prawdę o osobie ludzkiej. Wyrażenie „zasada osoby”, które występuje w tekście książki jako skrót tytułu *Osoba nową zasadą*, ma na celu wydobyc główne przesłanie Autora dzieła, którym jest potrzeba odzyskania na nowo pełnej prawdy o człowieku. Książka jest też głosem w dyskusji, jaka się toczy we współczesnej filozofii i kulturze, zdominowanej naturalizmem i materializmem. Wyrażenie „zasada osoby” nie jest nawiązaniem do zasady *homo mensura* Protagorasa, lecz jak sam Autor wyjaśnia, w tytule jego książki *Il nuovo principio persona* „pobrzmiwa echo słynnego dzieła Hansa Jonasa *Zasada odpowiedzialności*, które być może ze swej strony było próbą przewartościowania *Zasady nadziei* Ernsta Blocha”. Possenti sięga po wyrażenie „zasada osoby”, by pokazać, że „doniosłość badań nad osobą może zostać uwyraźniona przez takie pokrewieństwo, zgodnie z którym w sytuacji zamieszania sprowadzenie rzeczy do

zasady jest operacją konieczną¹. Cel wprowadzenia „zasady osoby” do dyskursu filozoficznego, jest więc odwrotny do celu, jakim kierował się Protagoras, formułując zasadę *homo mensura*. Autor, odwołując się do „zasady osoby” chce uchronić rozważania o istocie człowieka od relatywizmu i agnostycyzmu, a także od antropocentryzmu, a co za tym idzie, od nihilizmu. Z tej racji swoje rozważania na temat osoby sytuuje Possenti w triadzie: „Bóg – człowiek – świat”. Racją takiego postawienia problemu osoby jest to, że „człowiek – jak wyjaśnia Autor – jest bowiem »bytem-w-świecie«, jest nawet »bogaty światem« (Heidegger), a jednocześnie pozostaje w konstytutywnej relacji z transcendencją. Personalizm metafizyczny jest zarazem i z istoty personalizmem teologicznym (teistycznym – dop. A. M), który pojmuje bycie osoby jako relację z Absolutem”².

Wszystko to ma na celu ukazanie przede wszystkim wyjątkowości człowieka w świecie roślin, zwierząt, rzeczy i tworców kultury. Przez długi czas w triadzie „Bóg – człowiek – świat” skupiał się i odbijał integralny namysł nad człowiekiem prowadzony przez filozofię, teologię i nauki przyrodnicze. Z tego szerokiego namysłu i dyskursu wprawdzie usunięto problem Boga, następnie problem świata, uznając człowieka i jego istnienie za jedyną rzeczywistość. Nic więc dziwnego, że triada ta została z czasem – jak pisze Autor – „zredukowana do jednego terminu: »antropocentryzm«, który w swoich różnych formach staje się w końcu antropocentryzmem ateistycznym. Dzisiaj otwarty i agresywny ateizm należy już w znacznej mierze do przeszłości; inaczej jest jednak z antropocentryzmem, który nie jest wprawdzie już tak pewny siebie, jak dawniej, ale nadal istnieje. Stawia nadal opór dehumanizacji humanizmu, która kończy się zrównaniem człowieka ze zwierzętami, ale można wątpić, czy mu się to uda, jeśli nie otworzy się na perspektywy niematerialistyczne. Jest faktem, że po Zachodzie krąży nowa forma nihilizmu: nihilizm antropologiczny, który za wszelką cenę stara się dokonać dekonstrukcji bytu ludzkiego – aż do zatarcia granic między człowiekiem a zwierzęciem”³.

Książka, nosząca tytuł: *Osoba nową zasadą* w zamierzeniu Autora jest z jednej strony nowym, poszerzonym wydaniem pracy, która ukazała się w roku 2006 po tytule *Il principio persona* (stąd w najnowszym wydaniu pojawiło się w tytule słowo *nuovo principio*), a z drugiej zaś strony Autor chce na nowo podjąć problematykę osoby, która w dobie szerzenia

¹ V. Possenti, *Osoba nową zasadą*, s. 17.

² Tamże, s. 10.

³ Tamże, s. 11.

się błędu antropologicznego i doświadczania widocznych jego skutków w nauce, a także w etyce, polityce i ekonomii, sztuce i technice, domaga się ponownego przemyślenia. Nihilizm antropologiczny, który jest największym skutkiem błędu antropologicznego, zagraża nie tylko egzystencji pojedynczego człowieka, ale i całych społeczności ludzkich, samą zaś kulturę prowadzi do dehumanizacji.

Oddajemy do rąk Czytelnika książkę *Osoba nową zasadą*, której autorem jest Vittorio Possenti, wybitny znawca współczesnych zagadnień z obszaru metafizyki, antropologii, etyki i polityki, łączący dziedzictwo filozofii klasycznej (metafizycznej) z myślą nowożytną i współczesną oraz wchodzący odważnie w dyskusje stąd wynikające. Mamy nadzieję, że książka Possentiego będzie dobrą okazją do własnych przemyśleń i inspiracji, tak dla studentów, jak i profesorów, a także dla tych wszystkich, którzy w swoich badaniach i dociekaniach podejmują próby adekwatnego zrozumienia człowieka, by na tej podstawie formować i dobierać odpowiednie zasady działania i postępowania, a to w tym celu, aby mały błąd na początku nie stał się wielki na końcu – jak przestrzegał Arystoteles w księdze *O niebie*, a Tomasz z Akwinu przypomniał o tym na początku traktatu *De ente et essentia*⁴.

Andrzej Maryniarczyk SDB
Prezes Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu

⁴Zob. Arystoteles, *O niebie*, tłum. P. Siwek, w: *Dzieła*, t. 2, Warszawa 2003, 271 b 8–13; Tomasz z Akwinu, *De ente et essentia = O bycie i istocie*, przekł., koment., studia M.A. Krąpiec, Lublin 1981, s. 8.